

Halsbandparkieten in Nederland in de winter van 2013/14

Verslag van slaapplaatstellingen

Olaf Klaassen

Sovon-rapport 2014/16

Halsbandparkieten in Nederland in de winter van 2013/14

Verslag van slaapplaatstellingen

Olaf Klaassen

Sovon-rapport 2014/16
Dit rapport is samengesteld in opdracht
van Bureau Risicobeoordeling en
Onderzoeksprogrammering van de
Nederlandse Voedsel en Waren Autoriteit

Colofon

Wijze van citeren: Klaassen O. 2014. Halsbandparkieten in Nederland in de winter van 2013/14. Verslag van slaapplaatstellingen. Sovon-rapport 2014/16. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Lay out: Peter Eekelder

Foto's omslag: Roely Bos & René van Rossum (Halsbandparkiet voorzijde)

Sovon Vogelonderzoek Nederland

Toernooiveld 1

6525 ED Nijmegen

e-mail: info@sovon.nl

website: www.sovon.nl

© 2014 Sovon Vogelonderzoek Nederland

ISSN 2212-5027

Inhoud

Samenvatting	4
Dankwoord	4
1. Inleiding	5
2. Kader	6
3. Methode en waarneemomstandigheden	7
4. Foutendiscussie	8
5. Resultaten	9
6. Discussie	13
7. Grote Alexanderparkiet	16
Literatuur	19

Samenvatting

In de winter van 2013/14 werden twee landelijke simultaantellingen van Halsbandparkieten uitgevoerd. De telweekenden waren 21/22 december 2013 en 18/19 januari 2014. Speciaal voor Grote Alexanderparkiet was er in Amsterdam en Haarlem nog een telling op 25/26 januari 2014.

De tellingen waren een vervolg op eerder uitgevoerde landelijke tellingen in 2004/05, 2009/10, 2010/11, 2011/12 en 2012/13. Alle bekende slaappleaatsen zijn gecontroleerd en geteld en in steden waar slaappleaatsen werden vermoed, is gericht gezocht naar nieuwe locaties. Er is veel ruchtbaarheid gegeven aan de tellingen om de kans te vergroten dat nog niet bekende slaappleaatsen aan het licht zouden komen.

Maximaal werden 10.128 Halsbandparkieten geteld tijdens de telling op 22 december 2013. De tweede telling, in januari 2014, leverde lagere aantallen op (8577 ex.). Het seizoensmaximum betekent een afname van 4% ten opzichte van een jaar eerder. Met name in de regio Den Haag-Rotterdam werden minder Halsbandparkieten geteld.

Buiten de drie bolwerken Amsterdam, Den Haag en Rotterdam zijn de aantallen opnieuw toegenomen. Er zijn nu vijf steden waar 's winters zo'n 200-300 Halsbandparkieten samenkomen op slaappleaatsen: Aalsmeer, Purmerend, Utrecht, Leiderdorp en Alphen aan den Rijn, naast één stad met rond de 600 vogels: Haarlem. Het was het eerste seizoen dat Halsbandparkieten in Alphen aan den Rijn bleven overnachten.

Grote Alexanderparkieten werden in Amsterdam vastgesteld (142 ex.) en na twee jaar afwezigheid weer in klein aantal in Haarlem (3 ex.). Dat is beduidend meer dan de landelijke totaal van 60-70 vogels in 2009/10 t/m 2012/13.

Dankwoord

Veel dank gaat uit naar de tellers. Het gaat om de volgende personen:

Amsterdam (Plesmanlaan): Teun van Dijk, Jan van Blanken, Marion de Groot, Lothar Valentijn en Paul Tak, (Buiksloterweg): Tim van Nus, Ruud Vlek, Frank van Groen (Oosterpark): Frank van Groen, (Amstelkade/Jozef Israëlskade): Jip van Binsbergen, (Bijlmerpark): Jan Brandenburg, (Gaasperpark): Jan Brandenburg, (Frederiksplein): Roely Bos, (Hortusplantsoen): Frank van Groen, (Weteringschans): Frank van Groen, (Vondelpark): Roely Bos, (Stadhouderskade): Frank van Groen, (Zaanstad): Eldert Groenewoud

Aalsmeer (Hornmeer): John van der Woude
Purmerend (Purmer/Zuid): Kerstin Monsanto
Den Haag (Hofvijver): Roelant Jonker, Grace Innemee, Carolien van der Graaf, Rinse van der Vliet en Sabine Bolk, (Pletterijkade): Roelant Jonker, Grace Innemee, Carolien van der Graaf, Rinse van der Vliet en Sabine Bolk, (Houtzagerssingel): Roelant Jonker, Grace Innemee, Carolien van der Graaf, Rinse van der Vliet en Sabine Bolk

Haarlem (Boerhaavelaan): Johan Stuart, Andrea Bloem, Mark Hessels, Ed Hoek, (Kennemerbrug): Johan Stuart, (Zomervaart): Johan Stuart, Andrea Bloem, Marco van Wieringen

Rotterdam (Overschie): Sander Elzerman, André de Baerdemaeker, Jeike van der Poel

Utrecht (Geuzenplantsoen): Mark Grutters, Dolf Ruesink, (Zamenhofdreef): Dolf Ruesink
Maarssebroek (Maarssebroeksedijk): Mark Grutters

Leiderdorp (Vogelbuurt): Bert Regensburg
Schiedam (voorverzamelplaats Jan van Zutphenstraat): Peter van Santbrink

De coördinatoren ter plaatse zorgden ervoor dat op de teldatum iedereen op de juiste plek aanwezig was: André de Baerdemaeker (Rotterdam), Johan Stuart (Haarlem), Roelant Jonker (Den Haag), Frank van Groen (Amsterdam) en Mark Grutters (Utrecht). Vanuit de Nederlandse Voedsel en Waren Autoriteit is het project begeleid door Sander Smolders. De laatste wordt tevens bedankt voor zijn commentaar op de conceptversie van het rapport.

1. Inleiding

De Halsbandparkiet *Psittacula krameri* heeft zich begin jaren zeventig gevestigd als broedvogel in Nederland, met het eerste officiële broedgeval in 1968 in Den Haag (van Kleunen *et al.* 2010). Uit de aanvankelijk lage aantallen, voortgekomen uit losgelaten of ontsnapte kooivogels, is inmiddels een populatie gegroeid die zich grotendeels beperkt tot de Randstad. De groeiende aantallen zorgen voor plezier bij sommige stadsbewoners en vogelaars, maar vormen voor anderen ook enige aanleiding tot zorg in verband met overlast en concurrentie met inheemse soorten (o.a. Strubbe 2009, van Kleunen *et al.* 2010). Dit vormde in 2010 aanleiding tot het opstarten van slaapplaatstellingen die simultaan in heel Nederland werden uitgevoerd, met als doel de populatieomvang en -ontwikkeling te volgen (Klaassen & Hustings 2010). De tellingen gingen in de daarop volgende winters van 2010/11, 2011/12 en 2012/13 op herhaling (Klaassen 2011, Klaassen &

van Kleunen 2012, Klaassen 2013). In de winter van 2013/14 werd de telling voor het vijfde opeenvolgende seizoen georganiseerd, en voor het derde jaar op rij met een opgehoogde telfrequentie naar twee tellingen. Voor het tweede opeenvolgende jaar is een extra telling speciaal gewijd aan de Grote Alexanderparkiet. Dit was een van de aanbevelingen uit de rapportage over 2011/12 (Klaassen & van Kleunen 2012). Hieronder wordt verslag gedaan van de tellingen. Achtereenvolgens komen aan bod het kader waarbinnen de tellingen plaatsvond (hoofdstuk 2), organisatie en uitvoering (3), methodologische kanttekeningen (4), resultaten (5) en een bespreking daarvan (6). De Halsbandparkiet staat centraal. De Grote Alexanderparkiet *Psittacula eupatria*, een aan de Halsbandparkiet verwante soort die in sommige steden ook gebruik maakt van de slaapplaatsen van Halsbandparkieten, komt apart aan bod (7).

2. Kader

Hoe tellen

Het in kaart brengen van Halsbandparkieten is geen eenvoudige klus. De vogels houden zich overdag in groepjes op in stedelijk gebied, dat per definitie lastig te overzien is. Veelvuldige verplaatsingen reduceren de telbaarheid nog verder. De vogels gebruiken 's nachts gemeenschappelijke slaappleaatsen, die voor hen dermate belangrijk zijn dat ze bereid zijn om afstanden van enkele tientallen kilometers te overbruggen. Het is op deze slaappleaatsen dat de aantallen relatief eenvoudig vastgesteld kunnen worden. Er zijn meer methodes om Halsbandparkieten te monitoren, afhankelijk van de gewenste informatie (populatieomvang, aantalsontwikkeling, verspreiding). Voor een overzicht van alle monitoringmethodes, waarbij ook adviezen worden geformuleerd, wordt verwezen naar Klaassen & van Kleunen 2012.

Meetnet Slaappleaatsen

Slaappleaatsen van vogels kregen in Nederland tot voor kort betrekkelijk weinig aandacht, met enkele notoire uitzonderingen van soms al vele decennia eerder, zoals het landelijk onderzoek naar slaappleaatsen van de Regenwulp (overzicht in Van den Bremer *et al.* 2008). Een landelijk systeem van

slaappleaatsstellingen ontbrak tot voor kort. Inmiddels is er met ingang van 2009/10 een Meetnet Slaappleaatsen in het leven geroepen. Dit meetnet staat onder coördinatie van Sovon Vogelonderzoek Nederland en volgt een vastgelegde systematiek (Hornman *et al.* 2012). Het richt zich in het bijzonder op Natura 2000-gebieden die zijn aangewezen op grond van hun functie als slaappleaats. Het gaat hierbij om 19 soorten. Het in kaart brengen en tellen van slaappleaatsen van andere soorten en/of in andere gebieden wordt nadrukkelijk gestimuleerd. In de huidige opzet liften jaarlijks enkele niet Natura 2000-soorten mee. De telling van Halsbandparkieten is daar een voorbeeld van.

Waarom Halsbandparkiet

Dat de Halsbandparkiet extra in de belangstelling staat, vloeit voort uit een informatiebehoefte vanuit de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit. Exoten, waartoe de Halsbandparkiet behoort, kunnen immers schade veroorzaken, zeker indien de aantallen sterk blijven toenemen. Juiste informatie over aantallen, verspreiding en trends is noodzakelijk om de omvang van dit potentiële probleem te kunnen beoordelen.

3. Methode en waarneemomstandigheden

Vorbereiding

Met de opgedane kennis van de reeds uitgevoerde tellingen, in combinatie met waarnemingsites zoals www.waarneming.nl, is vrij goed bekend waar zich Halsbandparkieten in Nederland bevinden. Het zwaartepunt van de verspreiding is beperkt tot de Randstad, meer in het bijzonder de steden Amsterdam, Rotterdam, Den Haag, Utrecht en Haarlem. In iedere stad zijn een of meer coördinatoren die de organisatie ter plaatse verzorgen en dit ook in 2013/14 voor hun rekening namen (zie Dankwoord). De telweekenden waren 21/22 december 2013 en 18/19 januari 2014. Een reservedatum van 1/2 februari 2014 hoefde niet te worden benut. Speciaal voor Grote Alexanderparkiet was er nog een telling op 25/26 januari 2014 (alleen Amsterdam en Haarlem), omdat deze soort beter geteld kan worden als er niet op de Halsbandparkieten hoeft te worden gelet. In de week voorafgaand aan de tellingen werd aangemoedigd om de slaapplaatsen te controleren op de aanwezigheid van Halsbandparkieten. Met name in Amsterdam is dat geen overbodige luxe, omdat bestaande slaapplaatsen in die stad soms ingeruild blijken te zijn voor nieuwe slaapplaatsen in de omgeving (van Groen 2012). Nieuwe slaapplaatsen kunnen worden gevonden door overvliegende of voorverzamelende groepjes parkieten aan het einde van de dag te volgen. De tellingen werden landelijk aangekondigd via Sovon (website, Sovon-Nieuws, nieuwsbrieven, Facebook) en regionaal via Amsterdams Vogel Net (AVN). In de berichtgeving over de telling werden de reeds bekende locaties genoemd, alsook de steden met potentiële slaapplaatsen, om op die manier mensen te stimuleren nieuwe locaties te zoeken of door te geven.

Telinstructies

De telling moest minstens een half uur voor zonsopgang beginnen en volgehouden worden zolang de lichtomstandigheden dat toelieten en er gedurende vijf minuten geen Halsbandparkieten meer werden waargenomen. De aanvliegende vogels werden per groep zo exact mogelijk genoteerd, met vermelding van het tijdstip. Tellers dienden alert te zijn op van de slaapplaats weer opvliegende vogels, en hier ook apart melding van te maken. Bij slaapplaatsen waar de lichtomstandigheden (lantaarnpalen) dat toelieten, werd aangeraden aansluitend nog een telling van in de (kale loof-) bomen zittende vogels uit te voeren. Tevens is erop gewezen hoe de aanwezigheid van Grote Alexanderparkieten het beste zou kun-

nen worden opgemerkt. Deze soort maakt een ander geluid, heeft een licht afwijkend vluchtsilhouet, verschijnt eerder op de slaapplaats en blijft gegroepeerd meestal afzijdig van de Halsbandparkieten. De verschillende tellers rond één slaapplaats werd aanbevolen om meteen na de telling bijeen te komen om twijfelgevallen te bespreken.

Weersomstandigheden

De winter was met een gemiddelde temperatuur van 6,0 °C tegen 3,4 °C extreem zacht en eindigt samen met die van 1990 op een gedeelde tweede plaats in de rij van zachtste winters sinds 1706 (bron: KNMI). In het grootste deel van ons land ontbrak het compleet aan sneeuw en vorst, alleen het noordoosten kende een kortstondig winterse periode. Alle drie de afzonderlijke wintermaanden eindigden in de top tien van zachtste maanden in ruim een eeuw. Tot vorst kwam het nauwelijks. In De Bilt werden slechts tien vorstdagen genoteerd (minimumtemperatuur lager dan 0,0 °C) tegen 38 normaal. In De Bilt is het deze winter niet kouder geworden dan -3,1 °C. Dat is hoogste minimumtemperatuur in ruim een eeuw. Met gemiddeld over het land 249 zonuren tegen normaal 196 was de winter zonnig. De winter was aan de droge kant met landelijk gemiddeld 189 mm tegen 208 mm normaal. In december en januari viel met 67, respectievelijk 65 mm minder regen dan de normale hoeveelheid van 80 en 73 mm. In het grootste deel van het land werd deze winter geen sneeuw waargenomen.

Tijdens de telling op 21/22 december was het ongeveer 8°C, bewolkt, licht regenachtig en er stond een harde westenwind. Af en toe viel er die dag extreem veel neerslag, maar tijdens de telling was het veelal droog. De tellers hadden niet de indruk dat het weer de telling negatief heeft beïnvloed. Tijdens de telling op 18/19 januari was het droog, niet koud (7 °C) en er stond een matige westenwind. Het waren gunstige omstandigheden, zowel voor de waarnemers als voor de parkieten. Tijdens de telling op 26 januari van Grote Alexanderparkieten was het ook niet koud, 5 °C maar wel regenachtig, waardoor het toch vrij ongunstige telomstandigheden waren.

4. Foutendiscussie

Volledigheid

Ook voor de winter 2013/14 geldt dat het niet aannemelijk is dat er belangrijke gemeenschappelijke slaappleaatsen buiten de Randstad aanwezig zijn (slechts enkele meldingen van individuen, tot maximaal 4 exemplaren in Vlissingen ZL, bron: Waarneming.nl). Halsbandparkieten worden buiten de geijkte gebieden in de Randstad nog steeds als 'bijzonder' gezien, wat de kans op het doorgeven van waarnemingen groot maakt. Ook voor Grote Alexanderparkieten is het niet aannemelijk dat er (belangrijke) gemeenschappelijke slaappleaatsen gemist worden, al is het lastiger te beoordelen. Deze soort lijkt sterk op de Halsbandparkiet en het vergt oefening ze te herkennen, zeker in gemengde groepen. Tot dusver zijn alleen in Amsterdam en Haarlem populaties aanwezig. Deze soort kwam tot nu toe met wisselend succes uit de verf tijdens de twee simultaantellingen, zodat vanaf 2012/13 een speciale aan de Grote Alexanderparkiet gewijde telling is georganiseerd. Losse, aanvullende (slaappleaats) tellingen worden gebruikt om betere seizoenstotalen te kunnen reconstrueren. Elders in Nederland zijn in de winter van 2012/13 geen meldingen gedaan van Grote Alexanderparkieten (bron: Waarneming.nl). Binnen de Randstad zijn de meeste slaappleaatsen van Halsbandparkieten jaarlijks in gebruik. Slaappleaatsen uit het verleden worden tijdens de tellingen gecheckt op aanwezige parkieten. Voor Rotterdam gold lange tijd dat met de slaappleaats in Overschie

de hele stad werd afgedekt; ook vogels van Rotterdam-Zuid maakten gebruik van deze slaappleaats in Noord (de Baerdemaeker 2011). In 2013/14 werd voor het eerst een slaappleaats ontdekt in Rotterdam-Zuid en een tweede in Noord, naast Overschie. Een groep van ongeveer 100 parkieten in Schiedam bleek overigens een voorverzamelplaats voor slaappleaats Overschie, Rotterdam. Voor de regio's Amsterdam en Den Haag kan niet worden uitgesloten dat zich nog ergens een onontdekte slaappleaats bevindt (F. van Groen). Overigens komen slaappleaatsen soms in een later stadium aan het licht, waarna aantallen met terugwerkende kracht gereconstrueerd kunnen worden. Dit was tijdens seizoen 2011/12 het geval met een slaappleaats in Purmerend, waar een seizoen eerder ook al parkieten bleken te overnachten. Die aantallen zijn toegevoegd aan de totalen over 2010/11.

Aanvliegende vogels of boomzitters

Gewoonlijk is het bij slaappleaatsstellingen de beste optie om de aanvliegende vogels te tellen. In de instructie aan tellers werd dan ook aangegeven om (in ieder geval) aanvliegende vogels te tellen. Op sommige slaappleaatsen is het beter om de reeds zittende vogels te tellen. Dat levert hier betrouwbaarder resultaten op dan het onderscheppen van aanvliegende vogels (zie onder hoofdstuk 6). Voorwaarde is echter, dat de slaappleaats goed doorzicht kent en voldoende verlicht wordt.

5. Resultaten

In tabel 1 zijn de resultaten opgenomen van de tellingen van de winter van 2013/14. Het hoogste aantal simultaan getelde vogels werd tijdens de eerste telling in december behaald: 10.182. De telling in januari resulteerde in 8577 vogels.

Locaties uit voorgaande jaren werden gecontroleerd op de aanwezigheid van slapende Halsbandparkieten. Een deel hiervan bleek niet meer in gebruik, maar sommigen wel als voorverzamelplaats. Amsterdam had landelijk gezien met 41% de meeste parkieten, ge-

Tabel 1. Aantallen Halsbandparkieten per slaapplaats en gesommeerd per stad tijdens twee simultaan georganiseerde tellingen op 22 december 2013 en 19 januari 2014.

Stad	Slaapplaats	22-dec-13	19-jan-14
Amsterdam	Buiksloterweg	550	680
	Plesmanlaan	1390	460
	Bijlmerpark	663	360
	Amstelkade/Van Woustraat/Jozef Israëlskade	345	270
	Oosterpark	850	545
	Gaasperpark	0	0
	Hortusplantsoen	0	0
	Frederiksplein	0	0
	Weteringschans	0	0
	Vondelpark	151	270
	Stadhouderskade/Weteringcircuit	0	0
	Nassaukade/Kinkerstraat	190	240
	4139	2825	
Den Haag	Hofvijver	2198	1934
	Houtzagerssingel, Schilderswijk	0	0
	Pletterijkade	1000	900
	3198	2834	
Rotterdam	Overschie	1211	1034
	Charlois	?	85
	Gordelpad	?	120
	1211	1239	
Haarlem	Boerhaavelaan	540	638
	Kennemerbrug	0	0
	Zomervaart	0	0
	540	638	
Utrecht	Geuzenplantsoen	0	0
	Zamenhofdreef	0	0
	Marnedreef	206	180
	206	180	
Aalsmeer	Hornmeer	310	215
Maarssenbroek	Maarssenbroeksedijk	0	0
Purmerend	Purmer Zuid	216	204
Leiderdorp	Vogelbuurt	160	280
Alphen aan den Rijn	Weteringpad	202	162
overig NL		888	861
Totaal		10182	8577
Aantal bezette slaapplaatsen		(16)	(18)

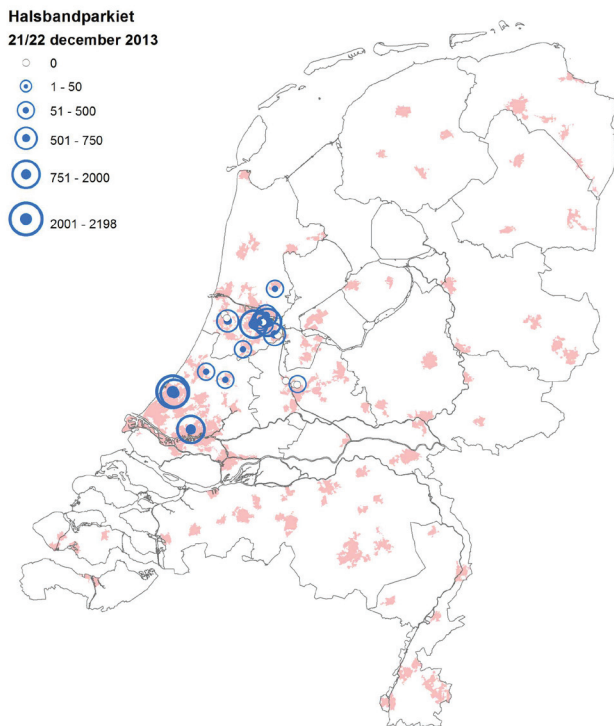
volgd door Den Haag (31%), Rotterdam (12%), Haarlem (5%) en Utrecht (2%). Buiten deze grote steden werden nog slaappleaatsen gebruikt in Purmerend, Leiderdorp, Aalsmeer en Alphen aan de Rijn. Deze slaappleaatsen droegen samen 9% bij aan het totaal. Er waren vijf nieuwe slaappleaatslocaties ten opzichte van eerdere seizoenen: Nassaukade/Kinkerstraat (Amsterdam), Charlois en Gordelpad (Rotterdam), Marnedreef (Utrecht) en Weteringpad (Alphen aan den Rijn). Het is voor het eerst dat gezamenlijk overnachten in Alphen aan den Rijn werd vastgesteld. De getelde aantallen lagen tijdens de tweede telling in januari 2014 16% lager dan een maand eerder in december 2013. In seizoen 2012/13 was dit ook al het geval (-27%).

Als naar de karakterisering van de slaappleaatsen wordt gekeken, zijn bomenrijen nog steeds favoriet: meer dan de helft van alle 29 slaappleaatsen bevond zich in een bomenrij (tabel 2). Minstens zo opvallend is dat vrijwel alle slaappleaatsen langs wateren liggen (>90%). Het gaat daarbij niet om grote wateroppervlaktes, maar smalle watergangen zoals grachten, sloten, vaarten en vijvers.

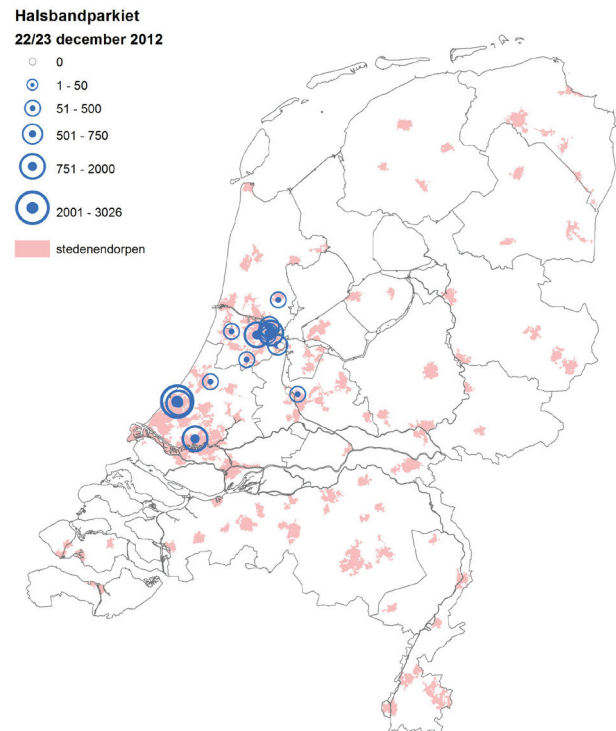
De ruimtelijke verspreiding (waarbij de december-telling is gebruikt) is weergegeven in figuur 1. De situatie in eerdere jaren is eveneens weergegeven (figuur 2 t/m 5).

Tabel 2. Typering van biotoop en situering per slaappleaats.

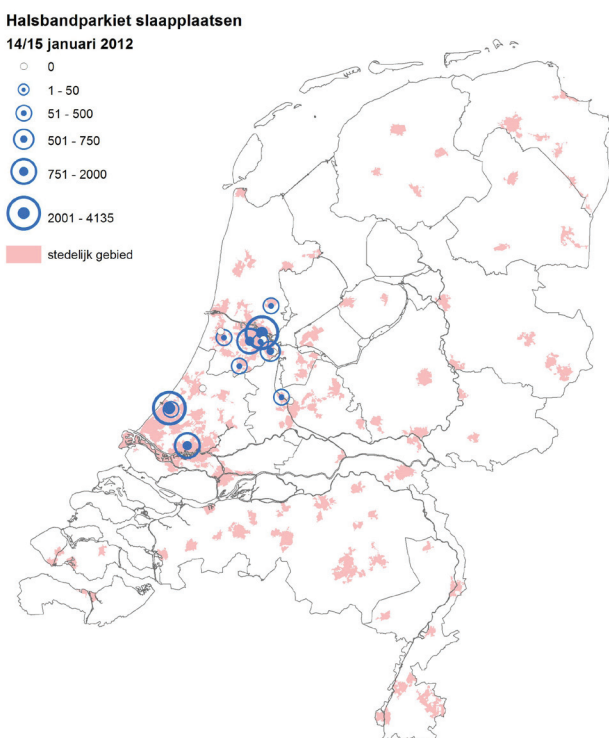
Stad	Slaappleaats	Beschrijving	Langs water
Amsterdam	Buiksloterweg	Bomenrij	ja
Amsterdam	Plesmanlaan	Bomenrij	ja
Amsterdam	Bijlmerpark	Bomenrij	ja
Amsterdam	Amstelkade e.o.	Bomenrij	ja
Amsterdam	Oosterpark	Solitaire boom	ja
Amsterdam	Gaasperpark	Groepje bomen	ja
Amsterdam	Hortusplantsoen	Groepje bomen	ja
Amsterdam	Frederiksplein	Groepje bomen	nee
Amsterdam	Weteringschans	Solitaire boom	ja
Amsterdam	Vondelpark	Solitaire boom	ja
Amsterdam	Stadhouderskade	Bomenrij	ja
Amsterdam	Nassaukade/Kinkerstraat	Bomenrij	ja
Den Haag	Hofvijver	Bomen op eiland	ja
Den Haag	Houtzagerssingel	Bomenrij	ja
Den Haag	Pletterijkade	Bomenrij	ja
Rotterdam	Overschie	Bomenrij	nee
Rotterdam	Charlois	Bomenrij	ja
Rotterdam	Gordelpad	Bomenrij	ja
Haarlem	Boerhaavelaan	Bomenrij	ja
Haarlem	Kennemerbrug	Solitaire boom	ja
Haarlem	Zomervaart	Groepje bomen	ja
Aalsmeer	Hornmeer	Groepje bomen	ja
Maarssebroek	Maarssebroeksedijk	Bomenrij	ja
Purmerend	Purmer Zuid	Bomen op eiland	ja
Utrecht	Geuzenplantsoen	Bomenrij	ja
Utrecht	Zamenhofdreef	Bomenrij	ja
Utrecht	Marnedreef	Bomenrij	ja
Leiderdorp	Vogelbuurt	Solitaire boom	ja/nee
Alphen aan den Rijn	Weteringpad	Bomenrij	ja

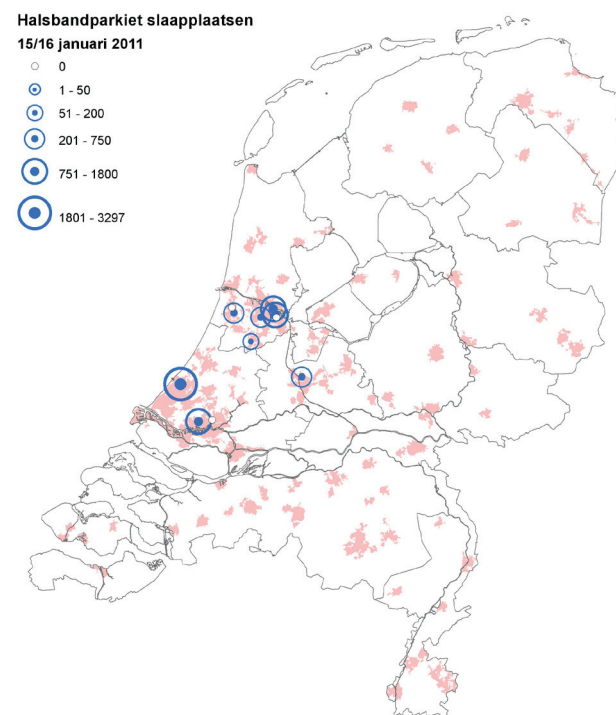
Figuur 1. Ligging en omvang van slaapplaatsen van Halsbandparkieten op 21-22 december 2013

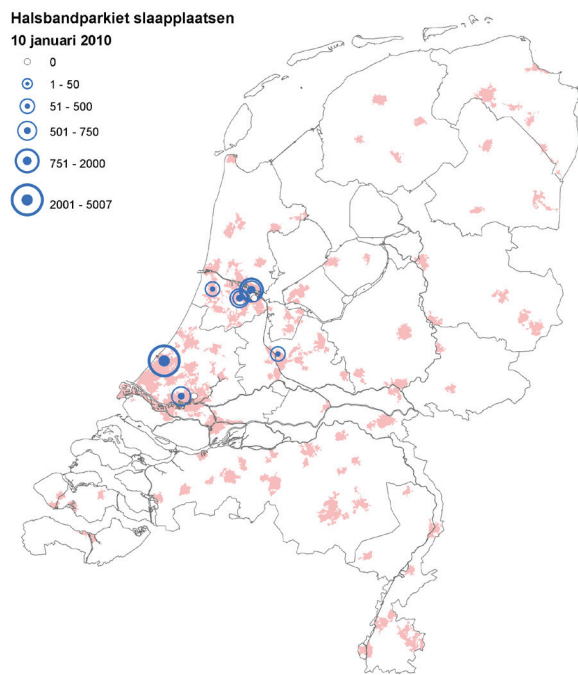
Figuur 2. Ligging en omvang van slaapplaatsen van Halsbandparkieten op 22-23 december 2012

Figuur 3. Ligging en omvang van slaapplaatsen van Halsbandparkieten op 14-15 januari 2012

Figuur 4. Ligging en omvang van slaapplaatsen van Halsbandparkieten op 15-16 januari 2011

Figuur 5. Ligging en omvang van slaappleatsen van Halsbandparkieten op 9-10 januari 2010

6. Discussie

Vergelijking met eerdere tellingen

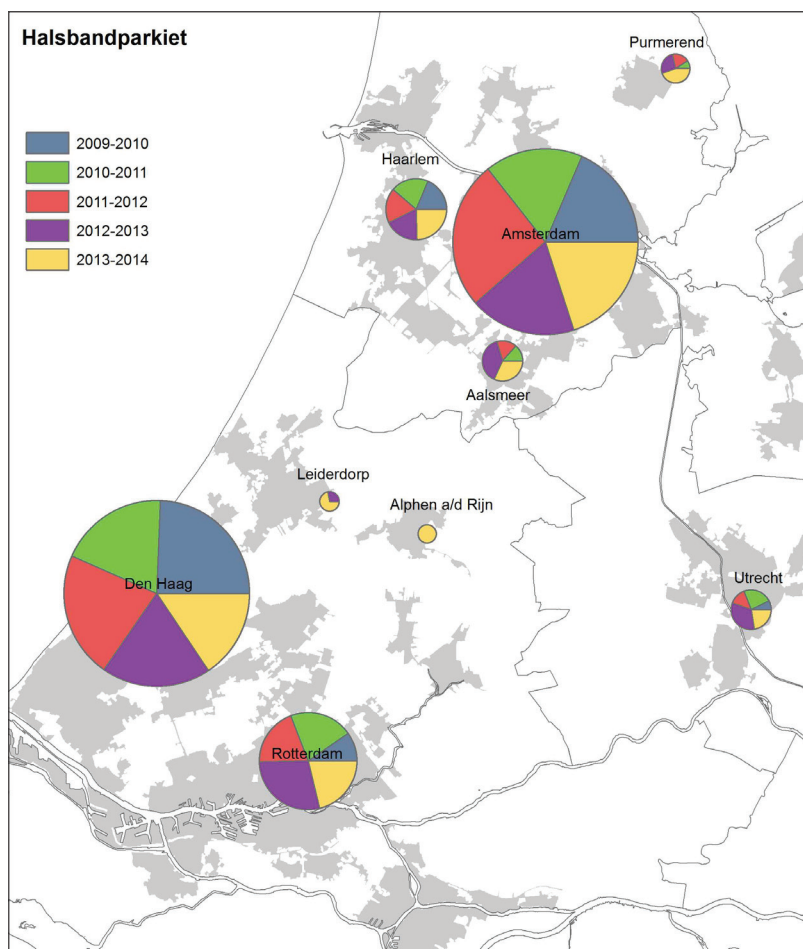
In tabel 3 en figuur 6 zijn de maxima (afgerond) per

seizoen weergegeven, zoals verzameld tijdens de

landelijke simultaantellingen en uitgesplitst per stad.

Tabel 3. Maximum aantal Halsbandparkieten op slaapplaatsen in Nederland behaald tijdens simultane tellingen, uitgesplitst per stad in 2004/05 (van Diek 2005), 2009/10 (Klaassen & Hustings 2010), 2010/11 (Klaassen 2011), 2011/12 (Klaassen & van Kleunen 2012), 2012/13 (Klaassen 2013) en 2013/14 (dit rapport). Aantallen zijn afgerond.

Seizoen	2004/05	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14
Telmaand	november	januari	januari	Januari	december	december
Amsterdam	1800	3800	3500	5300	3800	4100
Den Haag	3200	5000	3900	4500	3900	3200
Rotterdam	280	540	1200	1100	1600	1200
Haarlem	67	410	440	410	400	540
Aalsmeer	0	0	130	160	370	310
Maarssenbroek	0	?	?	130	0	0
Purmerend	0	0	45	96	130	220
Utrecht	0	69	220	0	310	210
Leiderdorp	60	0	0	0	63	160
Alphen aan den Rijn	0	0	0	0	0	200
totaal	5400	9800	9400	11700	10600	10100

Figuur 6. Ontwikkeling van Halsbandparkieten op slaapplaatsen per stad in 2009/10 t/m 2013/14. Stipgrootte geeft relatieve omvang weer, gebaseerd op gesommeerde aantallen.

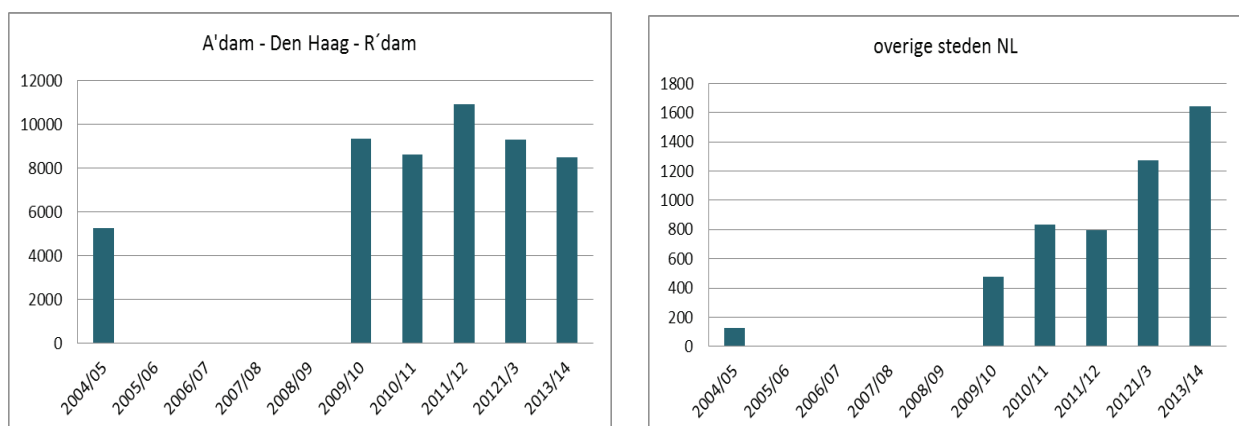
De eerste landelijke simultaantelling op slaapplaatsen van Halsbandparkieten vond plaats op 12 november 2004 (van Diek 2005). Er werden toen 5400 exemplaren geteld. Vijf jaar later, in januari 2010, werden in totaal 9800 Halsbandparkieten geteld, en weer twee jaar later, in 2011/12, werd de grens van 10.000 vogels gepasseerd (11.700). Reconstructies op basis van tellingen buiten de simultane telperiodes lijken erop te wijzen dat ook in 2009/10 en 2010/11 al 10.000 vogels aanwezig waren (Klaassen & van Kleunen 2012). De 10.1000 Halsbandparkieten in 2013/14 zijn in lijn met deze aantallen maar betekenen een stabilisatie of mogelijk lichte afname ten opzichte van de 10.600 in 2012/13. Opvallend is dat de spectaculaire toename tussen 2004 en 2009 nadien niet lijkt te hebben doorgezet. Vooral de laatste twee seizoenen lijken de landelijke totalen af te vlakken.

Als we de situatie per stad bekijken is min of meer sprake van drie bolwerken: Amsterdam, Den Haag en Rotterdam herbergen ieder meer dan 1000 Halsbandparkieten. De aantallen in Amsterdam lagen in 2013/14 iets hoger dan een jaar eerder. In Den Haag en Rotterdam lagen de aantallen juist lager. Jarenlang was in Rotterdam locatie Overschie de enige slaapplaats, maar dit jaar werd op bescheiden schaal (+/- 100 ex. per slaapplaats) ook overnacht in Rotterdam-Zuid (Charlois) en -Noordoost (Gordelpad, Liskwartier). Opvallend genoeg lag het totaal aantal in Rotterdam (1200) aanzienlijk lager dan een jaar eerder (1600). Ook opgeteld met de Haagse aantallen is sprake van een bescheidener totaal (4400 tegen 5500 een jaar eerder). Vanaf 2009/10 was steeds sprake van 5000-5500 vogels in de regio

Den Haag/Rotterdam. Het doet vermoeden dat het ontstaan van meerdere en kleinere slaapplaatsen de kans vergroot dat deze over het hoofd worden gezien. Eerder was daar in Amsterdam ook sprake van. Daar wordt nu door een grotere groep waarnemers een toenemend aantal locaties gecheckt. De nieuwe slaapplaats Charlois in Rotterdam was in eerdere jaren een voorverzamelplaats. Vermoedelijk durven de parkieten vanaf 2013/14 de rivier niet meer over te steken vanwege jagende Slechtvalken (A. de Baerdemaeker).

Het lijstje steden waar parkieten overnachten, wordt geleidelijk steeds langer. Dit jaar werd in Alphen aan den Rijn voor het eerst een slaapplaats ontdekt. Er zijn nu vijf steden waar 's winters zo'n 200-300 Halsbandparkieten samenkomen op slaapplaatsen: Aalsmeer, Purmerend, Utrecht, Leiderdorp en Alphen aan den Rijn. Qua aantallen zit Haarlem daar nog iets boven met rond de 600 vogels. De slaapplaats in deze stad is ook al veel langer in gebruik. Opvallend is dat het aantal in Haarlem jarenlang rond de 400 exemplaren schommelde, maar dit jaar een sprong kende naar rond de 600.

Als we de ontwikkelingen in de drie grote steden vergelijken met de overige steden is er een duidelijk verschil (figuur 7). De aantallen in de drie grote steden schommelen vanaf 2009/10 rond de 9000 exemplaren (met een uitschieter van bijna 11.000 in 2011/12), terwijl de aantallen buiten die steden gestaag blijven toenemen. Dit strookt met de vorig seizoen geopperde interpretatie dat vanuit de twee kerngebieden uitstroom plaatsvindt naar de omgeving. Dit kan erop duiden dat de draagkracht in de kerngebieden is bereikt.

Figuur 7. Ontwikkeling van Halsbandparkieten op slaapplaatsen in de drie bolwerken Amsterdam, Den Haag en Rotterdam (links) en de overige steden (rechts). In 2005/06 t/m 2008/09 ontbreken tellingen.

Het aantal slaapplaatsen dat gelijktijdig in gebruik was, bedroeg 18 in 2013/14. Dat aantal neemt jaarlijks toe (6 in 2009/10, 9 in 2010/11, 11 in 2011/12 en 17 in 2012/13). Deze toename is ook zichtbaar in steden waar al langer gezamenlijk wordt overnacht, dus bovenop de steden waar slaapplaatsen een nieuw fenomeen zijn. Het lijkt erop dat bij kolonisatie van nieuwe gebieden in eerste instantie nog wordt overnacht op de tot dan toe gebruikte slaapplaatsen (in de grote steden), en pas na een of enkele jaren in het nieuw gekoloniseerde gebied. Dit was bijvoorbeeld het geval in Purmerend (voorheen Amsterdam-Noord), Leiderdorp (voorheen Den Haag) en recent in Alphen aan den Rijn.

Seizoensverloop

Over het aantalsverloop van Halsbandparkieten gedurende het jaar is niet veel bekend, maar de aantallen zijn het hoogst in de zomer, na het broedseizoen (o.a. Project Parakeet 2011). Dat de Nederlandse tellingen in de winter plaatsvinden, heeft vooral een praktische oorzaak. Het ontbreken van bladeren maakt het tellen immers gemakkelijker. In 2011 waren er aanwijzingen dat het ontsteken van vuurwerk rond de jaarwisseling dusdanig verstorend werkte dat de vogels van slaapplaats wisselden of nieuwe locaties zochten. Mede om dit probleem te onderwerpen wordt vanaf seizoen 2011/12 een extra telling in december toegevoegd. Tevens kan hiermee worden vastgesteld wat de omvang is van een eventuele verschuiving tussen slaapplaatsen onderling.

Tot nu toe blijken de aantallen van de twee tellingen per seizoen steeds te variëren. In 2011/12 leverde de decembertelling aanzienlijk minder vogels op dan een maand later (Klaassen & van Kleunen 2012). In 2012/13 was het precies andersom: de decembertelling leek tegen te vallen, maar de januaritelling viel nog veel lager uit. Om die reden is tijdens dat laatste seizoen zelfs nog een derde telling uitgevoerd, begin februari. Uiteindelijk bleken in vrijwel alle steden de aantallen alleen maar verder af te nemen. Ook in 2013/14 waren de aantallen in januari 2014 lager dan in december 2013 (tabel 1). Het is nog speculeren wat de oorzaak is. Het lijkt onwaarschijnlijk dat dit verklaard kan worden door sterfte. Mogelijk spelen weersomstandigheden een rol, waarbij zowel extreem zacht als extreem koud weer drukkend werkt op de stimulans om elkaar in groten getale op te zoeken. De relatie met streng winterweer werd ook door een van de Amsterdamse tellers geopperd (van der Woude 2013). Vermoedelijk brengt een onbekend deel van de volwassen, geslachtsrijpe vogels de nacht door in hun nesthol. In de tweede helft van de winter neemt dit aandeel logischerwijs toe vanwege het naderende broedseizoen. In 2012/13 werden al eens waarnemingen gedaan rond zonsondergang van in een nesthol kruipende Halsbandparkieten (Alphen aan de Rijn) en ook in 2013/14 is dit waargenomen (Amsterdam en Leiderdorp). Mogelijk kwam overnachten in nestholen in 2013/14 meer dan gemiddeld voor vanwege het uitzonderlijke zachte weer gedurende de hele winter.

7. Grote Alexanderparkiet

In sommige steden maken Grote Alexanderparkieten gebruik van de slaappleatsen van Halsbandparkieten. Als het voldoende licht is en de aanvliegende aantallen overzichtelijk zijn, kunnen Grote Alexanderparkieten worden herkend aan het formaat en de roep. Meestal arriveert de Grote Alexanderparkiet iets eerder op de slaappleats dan de Halsbandparkiet (van Groen 2012). Als dat niet het geval is, en de soort komt gelijktijdig met de massale instroom van Halsbandparkieten, dan is het aannemelijk dat het aantal Grote Alexanderparkieten wordt onderschat. Op de slaappleats zonderen de vogels zich meestal af van de Halsbandparkieten, waardoor soms een herkansing in de vorm van een boomtelling mogelijk is. Idealiter wordt speciaal voor de Grote Alexanderparkieten een extra telling georganiseerd om een goede aantalsbepaling te vergemakkelijken. Zo'n telling is geheel gericht op Grote Alexanderparkieten, waarbij de Halsbandparkieten even geen aandacht krijgen (Klaassen & van Kleunen 2012). In 2012/13

is voor het eerst zo'n telling uitgevoerd, op 27 januari 2013 en in 2013/14 vond zo'n speciale telling plaats op 26 januari 2014. Bij de andere tellingen voor Halsbandparkieten werd overigens ook gelet op de aanwezigheid van Grote Alexanderparkieten. Vooraf was bekend dat in Amsterdam en Haarlem Grote Alexanderparkieten konden worden verwacht, al waren er in Haarlem vanaf 2011/12 geen exemplaren meer waargenomen.

In 2013/14 werden in Amsterdam alleen in het Oosterpark Grote Alexanderparkieten vastgesteld. Uitgerekend tijdens de speciale telling op 26 januari konden de vogels niet worden gevonden. Tijdens de telling op 22 december van de Halsbandparkieten werden er 115 geteld, en een week eerder zelfs 142; het seizoenmaximum voor Amsterdam (tabel 4). Ook slaappleatstellingen in het Oosterpark in augustus duiden al op relatief veel Grote Alexanderparkieten in Amsterdam (140 ex. op 22 augustus

Tabel 4. Aantallen Grote Alexanderparkieten per slaappleats en gesommeerd per stad vanaf seizoen 2009/10. Voor Amsterdam zijn losse seizoensmaxima buiten de simultane telperiodes toegevoegd in de tabel.

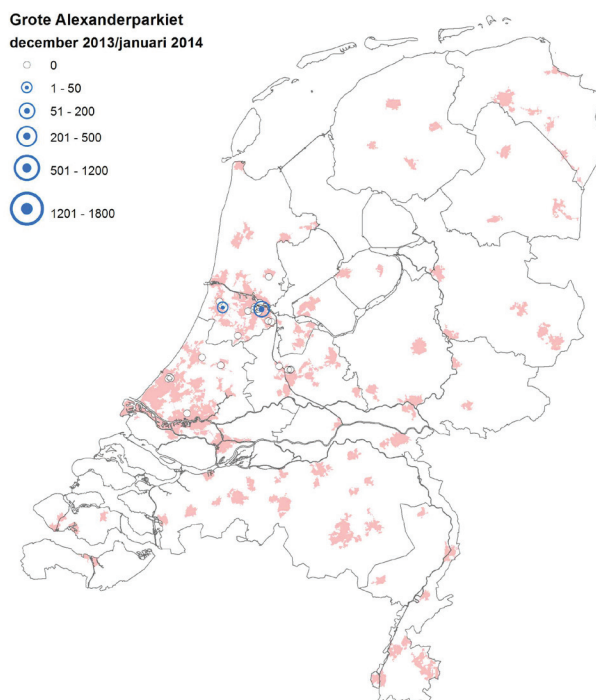
Stad	Slaappleats	2009/10		2010/11			2011/12		2012/13		2013/14		
		9-jan	17-jan	12-nov	15-jan	31-mrt	5-sep	14-dec	14-jan	27-jan	15-dec	22-dec	26-jan
Amsterdam	Buiksloterweg	31	50		0			?	65	0		0	0
	Plesmanlaan	0			43			?	?	3		0	0
	Bijlmerpark	-			-			?	?	0		0	0
	Amstelkade e.o.	-			-			?	?	0		0	0
	Oosterpark	0		45	8	64	55	0	0	56	142	115	0
	Gaasperpark	-			-			0	0	0		0	0
	Hortusplantsoen									0		0	0
	Frederiksplein									0		0	0
	Weteringschans									0		0	0
		31	50	45	51	64	55	?	65	59	142	115	?
Haarlem	Kennemerbrug	8			0			0	0	0		0	0
	Boerhaavelaan	?			4			?	?	0		2	3
		8			4			0	0	0		2	3
Groningen	Stadspark	0			0			?	3			0	
Aalsmeer	Hornmeer	0			0			0	0			0	
Purmerend	Purmer Zuid	0			0			0	0			0	
Den Haag	Hofvijver	0			0			0	0			0	
Leiderdorp	Vogelbuurt	0			0			0	0			0	
Rotterdam	Overschie	0			0			0	0			0	
Maarssebroek	Maarssebroeksedijk	0			0			0	0			0	
Utrecht	Geuzenplantsoen	0			0			0	0			0	
overig NL		0			0			0	3	0		0	
Totaal		39			55			?	68	59		117	3

Tabel 5. Maximum aantal Grote Alexanderparkieten in Nederland, behaald tijdens simultane slaapplaatstellingen en aangevuld met losse tellingen, uitgesplitst per stad.

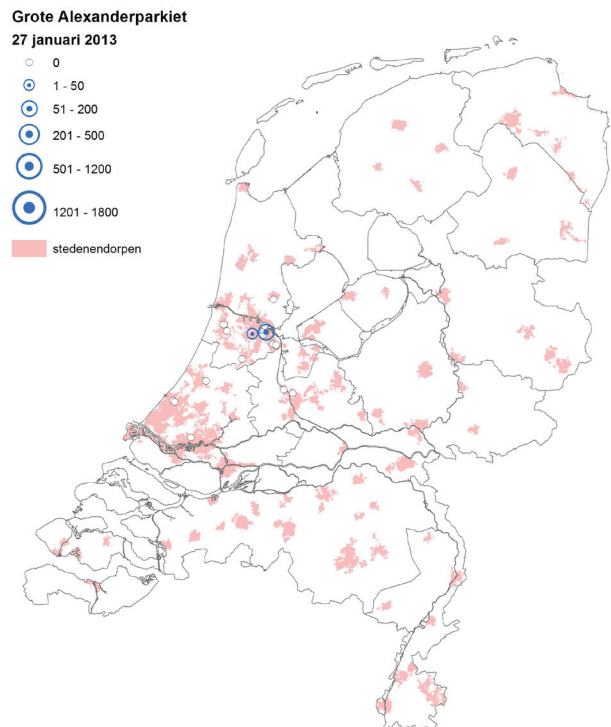
Seizoen	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14
Amsterdam	50	64	65	59	142
Den Haag	0	0	0	0	0
Rotterdam	0	0	0	0	0
Haarlem	8	4	0	0	3
Aalsmeer	0	0	0	0	0
Maarssebroek	0	0	0	0	0
Purmerend	0	0	0	0	0
Utrecht	0	0	0	0	0
Leiderdorp	0	0	0	0	0
Alphen aan den Rijn	0	0	0	0	0
Totaal	58	68	65	59	145

2013). In Haarlem werden Grote Alexanderparkieten na twee jaar afwezigheid weer aangetroffen: twee exemplaren tijdens de decembertelling en drie exemplaren tijdens de speciale telling op 26 januari 2014, beide op de slaapplaats Boerhavelaan. Elders in Nederland werden in de winter van 2013/14 geen Grote Alexanderparkieten waargenomen (bron: waarneming.nl).

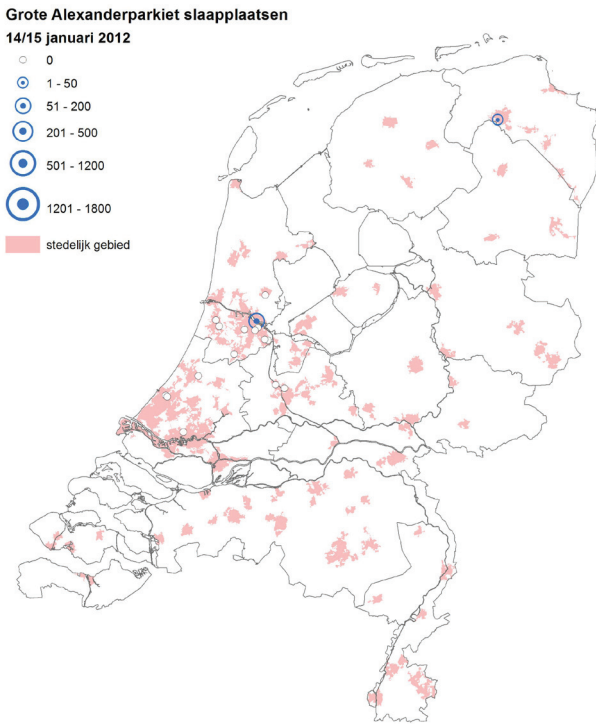
Gezien de lage trefkans van deze soort en de moeilijkheidsgraad van tellen, worden consequent losse (slaapplaats-)waarnemingen van deze soort meegenomen in de reconstructie van de aantallen. Het seizoensmaximum voor 2013-14 komt dan uit op 145 vogels, verdeeld over Amsterdam (142) en Haarlem (3). Dat is ruim meer dan de 60-70 vogels in 2009/10 t/m 2012/13 (tabel 5). De ruimtelijke verspreiding is weergegeven in figuur 8. De situatie in eerdere jaren is eveneens weergegeven (figuur 9 t/m 13).

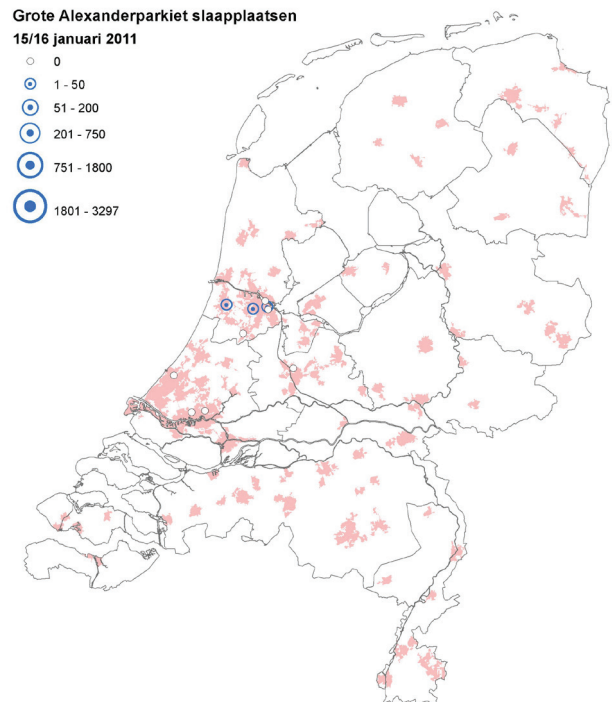
Figuur 8. Ligging en omvang van slaapplaatsen van Grote Alexanderparkieten in seizoen 2013/14.

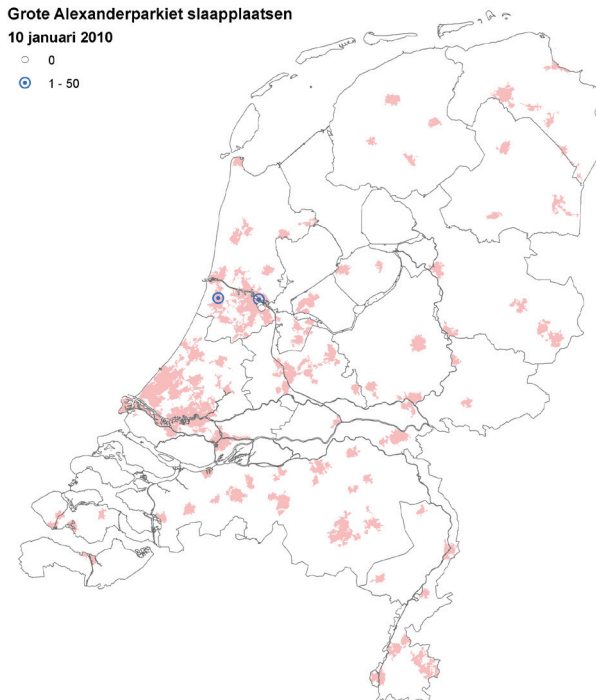
Figuur 9. Ligging en omvang van slaapplaatsen van Grote Alexanderparkieten op 27 januari 2013.

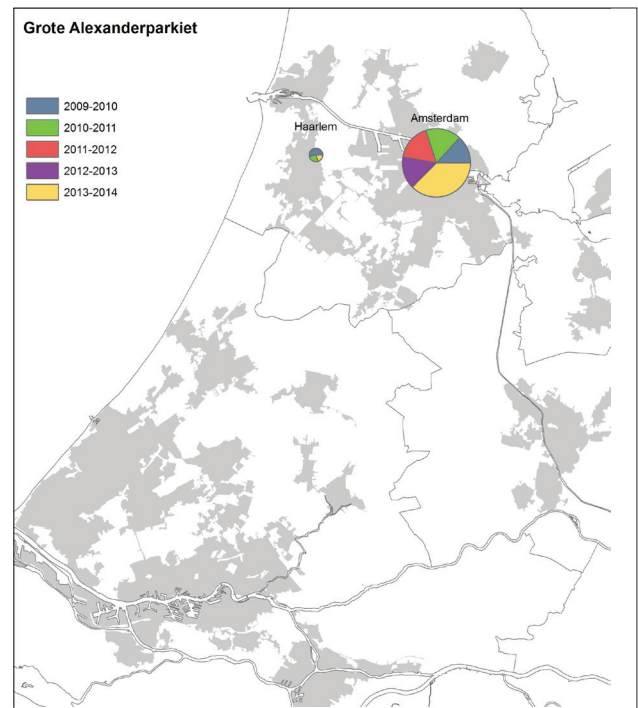
Figuur 10. Ligging en omvang van slaapplaatsen van Grote Alexanderparkieten op 14/15 januari 2012

Figuur 11. Ligging en omvang van slaapplaatsen van Grote Alexanderparkieten op 15/16 januari 2011

Figuur 12. Ligging en omvang van slaapplaatsen van Grote Alexanderparkieten op 9/10 januari 2010

Figuur 13. Ontwikkeling van Grote Alexanderparkieten op slaapplaatsen per stad in 2009/10 t/m 2013/14. Stipgrootte geeft relatieve omvang weer, gebaseerd op gesommeerde aantallen.

Literatuur

DE BAERDEMAEKER A. 2011. Meer groen op straat: de halsbandparkiet in Rotterdam. *Straatgras* 23 (1): 8-10.

VAN DEN BREMER L., KLAASSEN O. & VAN ROOMEN M. 2008. Slaapplaatsen van vogels: toekomstig verspreidings- en monitoringonderzoek. Sovon-informatierapport 2008-05. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

VAN DIEK H. 2005. Het Jaar van de Halsbandparkieten einde. *Sovon-Nieuws* 18(1): 19.

VAN GROEN F. 2012. Halsbandparkiet boert goed in de regio Amsterdam. *De Gierzwaluw* 49 (4): 24-28.

HORNMAN M., HUSTINGS F., KOFFIJBERG K. & KLAASSEN O. 2012. Handleiding Sovon Watervogel- en slaapplaatstellingen. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

KLAASSEN O. 2011. Slaapplaatstelling Halsbandparkieten in Nederland, januari 2011. Sovon-informatierapport 2011/04. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

KLAASSEN O. 2013. Halsbandparkieten in Nederland in de winter van 2012/13. Sovon-rapport 2013/18. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

KLAASSEN O. & HUSTINGS F. 2010. Slaapplaatstelling Halsbandparkieten in Nederland, januari 2010. Sovon-informatierapport 2010/05. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

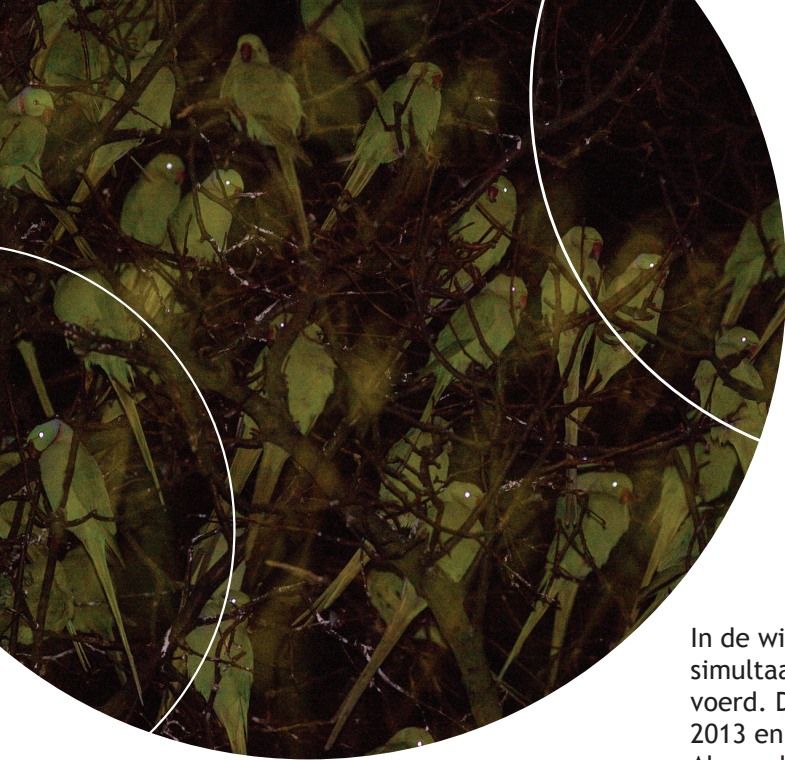
KLAASSEN O. & VAN KLEUNEN A. 2012. Halsbandparkieten in Nederland in de winter van 2011/12. Verslag van slaapplaatstellingen en adviezen voor toekomstige monitoring. Sovon-rapport 2012/26. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

VAN KLEUNEN A., VAN DEN BREMER L., LENSINK R. & WIERSMA P. 2010. De Halsbandparkiet, Monniksparkiet en Grote Alexanderparkiet in Nederland: risicoanalyse en beheer. Sovon-onderzoeksrapport 2010/10. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

PROJECT PARAKEET 2011. Newsletter Project Parakeet Issue 2 (february 2011). Silwood Park Imperial College, London.

STRUBBE D. 2009. Invasive ring-necked parakeets *Psittacula krameri* in Europe: invasion success, habitat selection and impact on native bird species. Proefschrift Universiteit Antwerpen.

VAN DER WOUDE, J. 2013. Halsbandparkieten en strenge vorst, een hypothese. *De Gierzwaluw* jg. 50 (4).

In de winter van 2013/14 werden twee landelijke simultaantellingen van Halsbandparkieten uitgevoerd. De telweekenden waren 21/22 december 2013 en 18/19 januari 2014. Speciaal voor Grote Alexanderparkiet was er in Amsterdam en Haarlem nog een telling op 25/26 januari 2014. De tellingen waren een vervolg op eerder uitgevoerde landelijke tellingen in 2004/05, 2009/10, 2010/11, 2011/12 en 2012/13. Alle bekende slaappleatsen zijn gecontroleerd en geteld en in steden waar slaappleatsen werden vermoed, is gericht gezocht naar nieuwe locaties. Er is veel ruchtbaarheid gegeven aan de tellingen om de kans te vergroten dat nog niet bekende slaappleatsen aan het licht zouden komen. Maximaal werden 10.128 Halsbandparkieten geteld tijdens de telling op 22 december 2013. De tweede telling, in januari 2014, leverde lagere aantallen op (8577 ex.). Het seizoensmaximum betekent een afname van 4% ten opzichte van een jaar eerder. Met name in de regio Den Haag-Rotterdam werden minder Halsbandparkieten geteld. Buiten de drie bolwerken Amsterdam, Den Haag en Rotterdam zijn de aantallen opnieuw toegenomen. Er zijn nu vijf steden waar 's winters zo'n 200-300 Halsbandparkieten samenkomen op slaappleatsen: Aalsmeer, Purmerend, Utrecht, Leiderdorp en Alphen aan den Rijn, naast één stad met rond de 600 vogels: Haarlem. Het was het eerste seizoen dat Halsbandparkieten in Alphen aan den Rijn bleven overnachten. Grote Alexanderparkieten werden in Amsterdam vastgesteld (142 ex.) en na twee jaar afwezigheid weer in klein aantal in Haarlem (3 ex.). Dat is beduidend meer dan de landelijke totaal som van 60-70 vogels in 2009/10 t/m 2012/13.

Sovon Vogelonderzoek Nederland

Postbus 6521
6503 GA Nijmegen
Toernooiveld 1
6525 ED Nijmegen
T (024) 7 410 410

E info@sovon.nl
I www.sovon.nl

